

KOMPENSATIONSGRAD OCH FÖRVÄNTAD IN- KOMST FRÅN PENSION

Lennart Flood

SLUTREPLIK
Svar till
Lena Lundkvist
och Ole Settergren

Lundkvist och Settergren (L & S) tar upp två frågor i anslutning till beräkningen av pensionssystemens kompensationsgrad. För vilka individer skall beräkningen göras och vilken definition skall användas?

Kritiken från L & S bygger på missuppfattningen att mina beräkningar avser den generella kompensationsgraden, dvs för alla individer. Jag anser inte att det finns utrymme för någon osäkerhet om vilken grupp mina beräkningar avser, och vilka konsekvenser detta får. I min artikel i *Ekonomisk Debatt* nr 3 framgår (se Flood 2004, s 24) att ”Ett viktigt antagande är naturligtvis att individerna arbetar före pensioneringen. Detta ger ett urval som har relativt höga inkomster och därmed även en relativt stor minskning i inkomsterna efter pensioneringen. Sker övergången istället från arbetslöshet, förtidspensionering etc blir naturligtvis inkomstskillnaderna mindre.”

Mina beräkningar bygger på individer som förvärvsarbetat åtminstone de senaste fem åren före pensionen, pensionerat sig vid 65 och levt till 75 år eller längre. I syfte att tydliggöra effekterna av förändringar i regelsystemen är det nödvändigt att ha ett mer homogent urval. De beräkningar jag redovisar utgår ifrån att individen går från förvärvsarbete till pension. Om beräkningarna inkluderar individer med andra övergångar, t ex från arbetslöshet eller förtidspensionering så kommer resultaten att bero på eventuella förändringar i dessa andelar.

Givet att vi är intresserade av att

beräkna effekten av regelförändringar så spelar det i princip ingen roll hur representativt urvalet är. De typfallsberäkningar som redovisas i Norman (2003) som enbart avser 4 individer är i denna mening mer informativa och relevanta än RFV:s simuleringar som bygger på ett mycket stort urval.

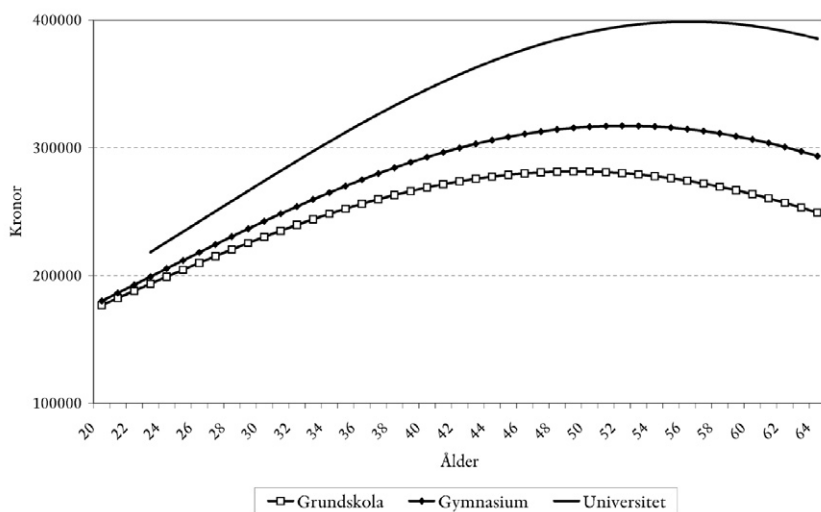
När vi studerar gruppen som förvärvsarbetade före pensioneringen så är det riktigt som påpekas att vi även får individer med relativt brant löneprofil. Det är därför jag använt ett mått på kompensationsgraden som är anpassat för denna profil. I täljaren ingår individens genomsnittliga inkomst fem åren efter pensioneringen, dvs från 65 till 69 år (beräkningar görs även för perioden 70 till 74) och i nämnaren ingår individens genomsnittliga inkomst för femårsperioden före pensioneringen, dvs 60 till 64. Genomsnittsvärden används för att inte ett enda års inkomst skall få för stor påverkan.

L & S hävdar att de löneprofiler som används här är orimliga eftersom de har sitt maximum vid 64 års ålder. Detta är inte korrekt och det kan vara av intresse att visa på hur arbetsinkomster genereras i SESIM. En mer noggrann beskrivning ges i SESIM manualen se Flood m fl (2003) och även i Pettersson och Pettersson (2003).

Inkomsten genereras av en paneldatamodell estimerad på LINDA data. Två slumpstermer ingår, en individspecifik samt en som varierar över både individer och tid. De förklarande variablerna är arbetslivserfarenhet, arbetslivserfarenhet i kvadrat, högsta utbildningsnivå, arbetsmarknadssektor, civilstånd samt indikator för nationalitet. Separata modellskattningar görs för respektive kön. Vidare görs separata skattningar av varianserna för de två slumpstermerna för respektive arbetsmarknadssektor.

En illustration av den förväntade inkomsten ges i figur 1 för urvalet svensk-

Lennart Flood är professor i ekonometri och verksam vid nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. I sin forskning arbetar han med mikroekonometri och särskilt med inriktning mot arbetsutbud och skatter. lennart.flood@handels.gu.se

Figur 1
Förväntad inkomst
1999 års priser

Källa: Flood m fl (2003) samt Pettersson och Pettersson (2003).

födda, sammanboende män som arbetar som privatanställda tjänstemän. Eftersom modellen innehåller arbetslivserfarenhet men inte ålder antas här att arbetslivet påbörjas vid 16, 19 och 23 års ålder för de olika utbildningsnivåerna och därefter fortgår kontinuerligt tills 64 års ålder. Som väntat erhålles en konkav inkomstprofil, för högre utbildning är kurvan relativt brant och maxvärdet inträffar vid ca 57 års ålder.

De simulerade inkomsterna erhålles genom att de två slumptermerna adderas till de förväntade värdena. Dessa slumpantal dras från normalfördelningar med respektive skattade varianser. Diagram 2 visar, som en illustration, fem oberoende realisationer av inkomster för svenskfödda, sammanboende män som arbetar som privatanställda tjänstemän och har gymnasial utbildning.

Som synes erhålles en stor individuell variation och det framgår även att serierna har olika generella genomsnittsnivåer. Detta är en direkt effekt av modellens stokastiska interceptterm.

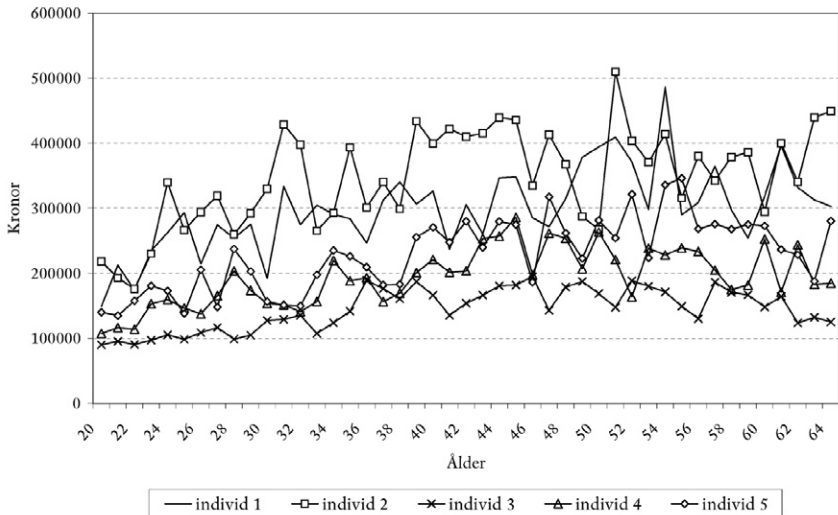
Notera att de simulerade inkomsterna är arbetsinkomster och dessa beräknas endast för individer som klassificeras

som sysselsatta i SESIM. För andra individer beräknas inkomster på andra sätt, till exempel som olika transfereringar (vid arbetslöshet, föräldraledighet osv). Inkomstgenereringen i SESIM påverkas således av de modeller som bestämmer sannolikheten att en individ ska vara sysselsatt eller inte ett visst år.

De simulerade inkomsterna uppvisar en betydande variation och det är mycket möjligt att den maximala inkomsten inträffar tidigare än 64. Sedan är det naturligtvis så att antagandet om en real inkomstökning med 2 procent per år (samma antagande som vid RFV:s beräkningar), ger en brantare profil, men även om genomsnittet av alla individers simulerade inkomster ökar stigande så innebär detta inte att är fallet för de individuella inkomsterna.

RFV använder en annan modell i sina beräkningar. I pensionssystemets årsredovisning 2003, se RFV (2004), nämns att beräkningarna baseras på individer med 30 år eller mer intjänad pensionsrätt. RFV använder en alternativ kompensationsgrad där täljaren utgörs av pensionsinkomsten vid 65 års ålder och nämnaren genomsnittlig

Figur 2
Fem simulerade
inkomstprofiler

Källa: Flood m fl (2003) samt Pettersson och Pettersson (2003).

inkomst för hela åldersintervallet 16-64. Vid beräkningen av jämförelseinkomsten ingår inte inkomstdelar över 8,07 inkomstbasbelopp. Dessutom ingår, i princip, inte garantipensioner, se figur 2 i L & S kommentar, dels på grund av att urvalet har så stora pensionsrätter och dels på grund av att garantipensionen prisindexeras.

Som tidigare nämnts är nackdelen med att basera beräkningarna på en så heterogen grupp, med flera pensionsövergångar, att detta är svårt att tolka som en beskrivning av förväntade pensionsinkomster. Jag vill inte gå så långt att jag kallar detta fel, i princip kan naturligtvis vilken inkomst som helst användas givet att det fyller sitt syfte, men som information till en individ beträffande dennes förväntade levnadsstandard som pensionär är det synnerligen ointressant.

Även om beräkningarna görs på en heterogen grupp så förenklas pensionsystemet genom att inkomster över takbeloppet exkluderas och garantipensioner ej ingår. Det är inte uppenbart för mig att en mikrosimulering krävs för att beräkna den generella genomsnittliga

kompensationsgraden som redovisas av RFV. Ett sätt att sammanfatta skillnaderna är att RFV främst är intresserade av att beskriva kompensationsgraden utifrån pensionssystemets perspektiv och jag utifrån individens perspektiv.

Utöver de skäl som nämnts ovan är det naturligtvis möjligt och även troligt, att en förklaring till de olika resultaten beror på olikheter i de simuleringsmodeller som använts. RFV:s pensionsmodell är förvånansvärt enkel, se Mikula m fl (2003) för ett försvar av denna enkelhet. I princip kan den beskrivas som en uppsättning bidrags- och pensionsregler med en modell för att fastställa individens status, sysselsatt, förtidspensionär, pensionär osv, samt en modell för att beräkna löneinkomster för de som är sysselsatta. SESIM är, vilket beskrevs i min artikel, betydligt mer sofistikerad. Här ingår en stor mängd beteenderelationer och till skillnad från RFV:s modell beräknas såväl disponibla inkomster som förmögenhet, offentlig konsumtion ingår och utöver allmän pension beräknas även tjänstepension och inkomster från privat pensionssparande.

L & S kommentar gäller enbart kompensationsgraden från det allmänna pensionssystemet. Frågan om kompensationsgraden bör ses i ett vidare perspektiv med utgångspunkt från individens beteende eller incitament. En naturlig utgångspunkt för beräkningar av pensionssystemens ersättning är att individens målsättning är att ha samma konsumtionsnivå före och efter pensioneringen ("consumption smoothing") och målet med beräkningen är att uppskatta individens behov av pensionssparande effekter på hushållets ekonomi av olika pensionsåldrar.

Det är inte uppenbart för mig att RFV:s uppdrag att utvärdera effekterna av det reformerade pensionssystemet skall tolkas så snävt att det enbart är de finansiella ansträngningarna på systemet som skall analyseras. Det är ju så att både instruktionen för RFV och

regeringens regleringsbrev avseende RFV bl a nämner behovet av att beräkna effekterna för individen.

REFERENSER

Flood, L (2004), "Vilka pensioner får framtidens pensionärer?" *Ekonomisk Debatt*, årg 32, nr 3, 16-30.

Flood, L, F Jansson, T Pettersson, O Sundberg och A Westerberg (2003), "The Handbook of SESIM – a Swedish dynamic micro simulation model", www.sesim.org.

Mikula, B, F Elias, N Holmgren och L Lundkvist (2003), "The Swedish Pension Model in context of the pension reform", uppsats presenterad vid International Conference on Population Ageing and Health, Canberra, December. http://www.natsem.canberra.edu.au/conference/papers/pdf/mikula_b-1.pdf

Pettersson, T och T Pettersson (2003), Fördelning ur ett livscykel perspektiv, bilaga 9, LU 2003, SOU 2003:11, Finansdepartementet, Stockholm.

RVF (2004), *Pensionssystemets årsredovisning* 2003, Borås.